

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 21 december 2012

Mål nr

T 5644-11

KLAGANDE

PM

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

Ombud: Byråchef KW

Samma adress

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2011-11-10 i mål T 5443-11

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut under punkten 1 så, att domstolen bestämmer det belopp som staten ska betala till PM till 60 000 kr. På beloppet ska staten betala ränta på det sätt som hovrätten har angett.

Med ändring av hovrättens domslut under punkten 3 befriar Högsta domstolen PM från skyldigheten att ersätta staten för rättegångskostnad i hovrätten.

Vardera parten ska stå sin rättegångskostnad i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

PM har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom ska förplikta staten att till honom betala 100 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 12 januari 2007 tills betalning sker.

PM har vidare yrkat att Högsta domstolen ska dels befria honom från skyldigheten att ersätta staten för dess rättegångskostnad i hovrätten, dels förplikta staten att ersätta honom för hans rättegångskostnad i hovrätten med där yrkat belopp.

Justitiekanslern har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. PM dömdes den 17 juli 2009 av Svea hovrätt för grov oredlighet mot borgenärer. Brotten hade begåtts under åren 1992 och 1993 och PM delgavs brottsmisstanke den 16 november 1993. Hovrätten ansåg att straffvärdet av gärningarna motsvarade tre års fängelse. Påföljden bestämdes på de skäl som anförs i punkt 10 till villkorlig dom. Domen vann laga kraft den 2 mars 2010 när Högsta domstolen beslutade att inte meddela prövningstillstånd.
2. PM har i detta mål yrkat ersättning för ideell skada med 100 000 kr för rättighetskränkning på grund av långsam handläggning av brottmålet. Han har genom tingsrättens dom, som har fastställts av hovrätten, tillerkänts ersättning med 10 000 kr.
3. Staten har vidgått att det har förekommit en kränkning av artikel 6.1 i Europakonventionen genom den långsamma handläggningen av brottmålet och att den kränkningen är så allvarlig att PM är berättigad till gottgörelse. Staten har dock gjort gällande att PM redan fullt ut har gottgjorts för kränkningen genom att påföljden i brottmålet bestämdes till villkorlig dom i stället för tre års fängelse.

Rättsliga utgångspunkter

4. Högsta domstolen har samtidigt med denna dom meddelat dom i mål B 1982-11. Vad som i den domen sägs om påföljds lindring som kompensation för ideell skada på grund av långsam handläggning ligger till grund för även denna dom.

Betydelsen av att frågan om kompensation för långsam handläggning har prövats i en lagakraftvunnen brottmålsdom

5. En prövning av frågan huruvida en tilltalad ska få påföljds lindring på grund av långsam handläggning av brottmålsprocessen (vari här inräknas all tid sedan den tilltalade fick del av anklagelsen om brott och därmed också långsam handläggning under förundersökningsstadiet efter den tidpunkten) vinner inte rättskraft såvitt avser frågan om rätt till skadestånd såsom kompensatoriskt rättsmedel. Oavsett om den tilltalade får påföljds lindring eller inte, så har han rätt att i ett efterföljande tvistemål få frågan om kompensation omprövad materiellt och förutsättningslöst. Således utesluter inte det förhållandet att den tilltalade har fått påföljds lindring på grund av långsam handläggning att han också kan ha rätt till skadestånd.

6. Om en tilltalad har fått påföljds lindring på grund av långsam handläggning av brottmålsprocessen, ska den kompensationen alltså beaktas vid en efterföljande prövning av huruvida det föreligger en rätt också till skadestånd (jfr SOU 2010:87 s. 339). Om påföljds lindringen är otillräcklig som kompensation och det således föreligger en rätt till ytterligare kompensation i form av skadestånd, ska skadeståndet bestämmas så att skadelidanden kan anses ha blivit tillräckligt gottgjord genom den sammantagna kompensationen.

Värderingen av påföljds lindringen när också skadestånd ska utgå

7. En otillräcklig påföljds lindring bör när skadeståndet ska bestämmas i princip beaktas som en reduktionspost på så sätt, att först beräknas det skadestånd som skulle ha utgått om ingen påföljds lindring hade skett och därefter minskas det beloppet med värdet av påföljds lindringen. Det ligger emellertid i sakens natur att det är svårt att åsätta en påföljds lindring ett ekonomiskt värde. Det får därför godtas att påföljds lindringen beaktas med en viss förenklad bedömning, så länge domstolen öppet redovisar hur den har resonerat.

8. Ett sätt att beakta påföljds lindringen är att utgå från dröjsmålstiden och uppskatta hur stor del av den som kan anses vara kompenserad i brottmålet. Det innebär att den återstående dröjsmålstiden ska kompenseras genom skadestånd. Ett sådant tillvägagångssätt ger dock ingen slutlig ledning för hur skadeståndsberäkningen bör utföras. Bland annat bör övervägas om dröjsmålets betydelse för kränkingsgraden får anses vara konstant över tiden.

9. Om påföljds lindringen är otillräcklig som kompensation för den ideella skada som den långsamma handläggningen har fört med sig, så är det vidare ett skäl att visa en viss välvilja mot den skadelidande vid beräkningen av skadan. Att han nödgas återkomma i kompensationsfrågan måste således anses innebära att kränkningsskadan i någon utsträckning har förvärrats.

Har PM gottgjorts tillräckligt genom påföljds lindringen?

10. Som har nämnts i det föregående uttalade hovrätten i brottmålet att straffvärdet av gärningarna motsvarade tre års fängelse. Vad gäller valet av påföljd konstaterade hovrätten att den kränkning av rätten till rättegång inom skälig tid som hade förekommit skulle beaktas. Vidare framhöll hovrätten att den totala tidsutdräkten hade varit synnerligen stor och att detta måste få genomslag vid påföljdsbestämningen. Av hovrättens dom framgår slutligen att andra aktuella billighetsskäl (29 kap. 5 § första stycket 5 brottsbalken) hade endast marginell betydelse i sammanhanget. Påföljden bestämdes till villkorlig dom.

11. Hovrätten har alltså vidgått att det har skett en kränkning. Det står vidare klart att hovrättens avsikt har varit att kompensera PM för den kränkningen. Hovrätten har emellertid inte gjort något uttalande om dröjsmålstiden. Inte heller, och mer väsentligt, framgår det klart av hovrättens dom vilken betydelse som har fästs vid den sena lagföringen (jfr 29 kap. 5 § första stycket 7 och 30 kap. 4 § brottsbalken) och på vad vis den kränkning som låg i den lång-

samma handläggningen därutöver skulle ha inverkat på påföljdsfrågan. Hovrätten synes dock ha fäst större vikt vid kränkningen än den sena lagföringen.

12. Fastän det står klart att hovrätten har beaktat kränkningen, låter det sig alltså inte säkert sägas i vilken omfattning. Utan en redovisning av hur den sena lagföringen respektive den långsamma handläggningen har påverkat påföljdsbestämningen, har det krav på mätbarhet som gäller för påföljds lindring som kompensatoriskt rättsmedel inte mötts. Eftersom kravet på mätbarhet inte är uppfyllt, kan det heller inte sägas att PM har gottgjorts tillräckligt genom påföljds lindringen. Det finns inte nu någon möjlighet att överpröva påföljdsbestämningen och därigenom bedöma vad som i det hänseendet ska hänföras till billighet (29 kap. 5 § första stycket 7 brottsbalken) respektive till kränkningen.

13. Eftersom det inte låter sig sägas att PM genom påföljds lindring har blivit fullt kompenserad för rättighetskränkningen, ska han tillerkännas ytterligare kompensation. En sådan kompensation måste då ske i form av skadestånd.

Bestämningen av skadeståndets storlek

14. Det är ostridigt att den för kompensationsbedömningen relevanta sammanlagda handläggningstiden från det att PM delgavs misstanke om brott till dess hovrättens nu aktuella dom vann laga kraft är omkring sexton och ett halvt år. Det är vidare ostridigt att handläggningen har varit för långsam. Den i detta mål förebringade utredningen ger emellertid inte stöd för några säkrare slutsatser rörande dröjsmålstiden. Det har inte gjorts gällande att PM har något ansvar för tidsutdräkten. Högsta domstolen skattar, under beaktande av att det har rört sig om ett komplicerat brottmål, dröjsmålstiden till cirka tio år.

15. Det får anses vara klart att PM genom påföljds lindringen har kompenserats för en betydande del av dröjsmålstiden (jfr p. 11). Det förhållandet att det inte av den lagakraftvunna brottmålsdomen låter sig utläsas vilken inverkan kränkningen har haft vid påföljdsbestämningen bör dock föranleda att bedömningen av hur stor den kompenserade delen är görs med en viss återhållsamhet. Mot den bakgrunden bör den delen av den långsamma handläggningen som återstår att kompensera genom skadestånd bestämmas till fem år.

16. Utöver den angivna dröjsmålstiden är att beakta att brottmålet har rört förhållandevis allvarlig brottslighet och att PM därför har stått inför risken att dömas till ett relativt långt fängelsestraff. Ersättningsbeloppet bör mot den bakgrunden och med hänsyn till förhållandena i övrigt (jfr p. 8 och 9) bestämmas till 60 000 kr (d.v.s. 50 000 kr utöver vad hovrätten har dömt ut).

Slutsats och frågan om rättegångskostnader

17. Hovrättens dom ska alltså ändras så att staten förpliktas att till PM betala 60 000 kr. Vid denna utgång bör vardera parten stå sina rättegångskostnader i hovrätten och Högsta domstolen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Kerstin Calissendorff, Johnny Herre (referent), Martin Borgeke och Dag Mattsson
Föredragande justitiesekreterare: Magnus Wulkan